

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра історії та методики навчання

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар

«28» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія стародавнього світу

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 014 Середня освіта (Історія)

освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Кременець- 2020

Робоча програма з курсу «Історія стародавнього світу» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

Розробник: Стронський Г.Й., д. і. н., професор

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 1 від. “ 28 ” серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Ірина Скакальська

1. Вступ

Анотація.

Курс «Історія стародавнього світу» розпочинає ознайомлення майбутніх професійних вчителів історії з минулим людства. Курс розділений на 4 змістових модулі, базується на проблемному принципі викладання навчального матеріалу й посідає важливе місце в загальній структурно-логічній схемі підготовки кваліфікованих істориків. Ці модулі наступні: Історія первісного суспільства, історія Стародавнього Сходу, історія Стародавньої Греції і історія Стародавнього Риму.

Хронологічно курс охоплює декілька мільйонів років (первісне суспільство, в ході якого відбулося становлення людини сучасного фізичного типу (*Homo sapiens*), соціальних і шлюбно-сімейних структур, склалися основні расові і антропологічні типи, народи і мови); з кінця IV тис. до н.е. по V ст. н.е. (історія Стародавнього Сходу. Дисципліна яка вивчає в соціально-економічному і політичному плані формування, становлення, розквіт і занепад суспільств і держав давньосхідної цивілізації, її культуру та духовність); з кінця III тис. до н.е. до кінця I тис. до н.е. (історія Стародавньої Греції, яка розглядає розвиток соціально-економічних, рабовласницьких відносин, становлення і розвиток полісної системи, грецької колонізації, досягнення культури цієї античної цивілізації); з VIII ст. до н.е. до кінця V ст. н.е. історія Стародавнього Риму, що вивчає весь комплекс рабовласницьких відносин, соціально-економічного, політичного, військового та культурного розвитку розвитку царського періоду, доби республіки та імперії римської цивілізації, проблеми її кризи та загибелі. Окрім цього, вивчення ІСС є свого роду підготовкою до сприйняття основних процесів і понять курсів як «Історії стародавнього світу», так і «Всеісторії», «Історії України», «Археології», «Основ етнології», «Антропології» тощо.

Ключові слова: первісне суспільство, гомосап'єнс, антропогенез, суспільний поділ праці, військова аристократія, рабовласництво, річкові цивілізації, монархія, античність, стародавня Греція, поліс, демократія, патриції, плебеї, сенат, римське право, легіон, імперія, диктатура, християнство.

2. ЗАВДАННЯ І ЦІЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Завдання навчальної дисципліни:

- відобразити основні чинники формування, функціонування та еволюції стародавніх цивілізацій, виявити їх особливі риси та взаємозв'язки;
- проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурно-етнічні характеристики функціонування старосхідних держав;
- визначити особливості становлення держав та їх політичного розвитку в окремих регіонах Стародавнього Сходу;
- виявити загальні та особливі риси розвитку старосхідних держав;
- виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою та періодичними виданнями, монографічною літературою.

Цілі:

1. Створення цілісної картини становлення і ранньої історії людського суспільства, формування, утвердження і занепаду давньосхідної, грецької та римської цивілізацій.
2. Характеристика розвитку основних соціальних і економічних структур у первісному суспільстві та особливостей розвитку рабовласних відносин в державах Стародавнього Сходу, Греції та Риму.

3. Виникнення і еволюція матеріального та духовного життя та повсякдення суспільств стародавнього світу.

3. Професійні компетентності, на формування яких спрямована навчальна дисципліна

Згідно з освітньо-професійною програмою бакалавра у результаті вивчення освітнього компоненту «Історія стародавнього світу» здобувачі вищої освіти повинні оволодіти наступними компетентностями:

Інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати в професійній педагогічній діяльності в галузі середньої освіти або в процесі навчання складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальними:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та введення здорового способу життя.

фаховими:

ФК 4. Здатність критично усвідомлювати зв'язки між теперішніми подіями та минулими процесами.

ФК 7. Оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні періоди історії світу.

ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

ФК 11. Здатність здійснювати пошук необхідних для освітньої та наукової діяльності джерел гуманітарного знання.

ФК 15. Здатність використовувати знання для самостійного оволодіння новими знаннями, критичної оцінки набутого досвіду.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Розуміти контекст, причини та наслідки історичних подій і використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 4. Розглядати суспільні явища у розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу; співставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії.

ПРН 5. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, чинники, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 8. Ідентифікувати визначні історичні постаті.

ПРН 9. Користуватися науковою літературою, електронними довідковими виданнями, аналізувати матеріал академічних підручників та навчальних посібників.

ПРН 19. Зрозуміло доносити власні висновки, знання та їх обґрунтування до осіб, які навчаються, користуючись основними поняттями та термінами професійно-орієнтованих дисциплін з обраної спеціальності.

4. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 12	Галузь знань 01 освіта 014 Середня освіта (Історія) Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр		
Модулів – 4		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й, I-й семестр	1-й, I-й семестр
		Лекції	
		34	4
		Семінарські	
		30	4
		II-семестр	
		Лекції 54	8
		Семінарські 46	8
		Самостійна робота	
		212	12
		Всього годин: 360	
		Вид контролю: екзамен/екзамен	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4/6 самостійної роботи студента – 5,1			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить (%):
для денної форми навчання – 40% до 60 %

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія первісного суспільства

Тема 1. Вступ. Хронологія і періодизація історії первісного суспільства

1. Визначення науки. Предмет і значення первісної історії
2. Хронологія і періодизація історії первісного суспільства
3. Поняття джерел первісної історії. Класифікація джерел
4. Загальна характеристика основних етапів первісної історії

Запитання для самоконтролю

1. Що вивчає предмет "Історія первісного суспільства"?
2. Які завдання стоять перед предметом "Історія первісного суспільства"?
3. Що таке "відносна" та "абсолютна" хронологія?
4. Назвіть основні періодизації історії первісного суспільства.
5. Які джерела з первісної історії відносять до основних та неосновних?
6. Скільки основних етапів розвитку нараховує історія первісного суспільства?

Тема 2. Початок і етапи розвитку антропогенезу

1. Місце людини в тваринному світі
2. Рушійні сили процесу антропогенезу
3. Найдавніші еволюційні витоки людства
4. Проблема прабатьківщини людства
5. Австралопітеки: систематика та антропологічні особливості
6. Homo habilis (Людина вміла) та її роль в антропогенезі

Запитання для самоконтролю

1. Які чинники свідчать про тваринне походження людини?
2. Що таке атавізми і рудименти?
3. Які є рушійні сили процесу антропогенезу?
4. Проаналізуйте афріканську теорію прабатьківщини людства
5. Проаналізуйте азійську (мультирегіональну) гіпотезу прабатьківщини людства.
6. Проаналізуйте гіпотезу позатропічної прабатьківщини людства.
7. З якими викопними приматами пов'язують найдавніші еволюційні витоки людства?
8. Хто відноситься до ранніх "Homo"?
9. На які види розділено родину австралопітекових?
10. Які представники відносяться до виду Homo habilis?

Тема 3. Родова община

1. Виникнення общинно-родового ладу.
2. Соціальні відносини в ранньопервісній общині.
3. Родоплемінна організація та організація влади в ранньопервісній общині.
4. Криза мисливсько-збиральницького господарства.
5. Виникнення землеробства і скотарства
6. Родоплемінна організація і організація влади
7. Зародження і розвиток обміну в первісному суспільстві та його значення. Престижна економіка; суть, форми прояву, значення
8. Еволюція форм власності в родовому суспільстві. Виникнення приватної власності: генезис і соціальні наслідки

Запитання для самоконтролю

1. Які причини виникнення общинно-родового ладу?
2. Що таке екзогамія?

3. Що таке ендогамія?
4. Дайте визначення терміну "матріархат".
5. Охарактеризуйте матеріальну культуру доби пізнього палеоліту.
6. Охарактеризуйте матеріальну культуру доби мезоліту.
7. Дайте визначення термінам "рід" та "община".
8. Опишіть основні риси родоплемісної організації та організацію влади у ранньопервісній общині.
9. Вкажіть на причини кризи мисливсько-збиральницького господарства.
10. Які заходи здійснювали давні люди, щоб подолати кризу мисливсько-збиральницького господарства?

Тема 4. Розклад первісного суспільства

1. Зародження та форми експлуатації в епоху розкладу первісного суспільства
2. Характеристика пізньоматеринського роду
3. Патріархальний рід (характеристика, основні риси)
4. Охарактеризувати протоселянську сусідську общину
5. Великі сім'ї та безродовий варіант розпаду первісних суспільств
6. Відособлення сім'ї і його соціальні наслідки
7. Моногамна сім'я: поява та її роль в розкладі родових інститутів
8. Нерівномірність і різноманітність господарського розвитку людства в епоху класоутворення
9. Розвиток грабіжницьких війн та військової демократії

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення терміну «Престижна економіка».
2. Які найдавніші форми торгівельних операцій існували у первісних суспільствах.
3. Скільки розподілів праці відбулося за часів первісного ладу?
4. Охарактеризуйте перший суспільний розподіл праці.
5. Охарактеризуйте другий суспільний розподіл праці.
6. Охарактеризуйте третій суспільний розподіл праці.
7. Які форми власності існували за часів первісного суспільства?
8. Які форми експлуатації існували в первісному суспільстві?
9. Охарактеризуйте первісне рабство як форму експлуатації.
10. Що таке авункулокальність?
11. Що таке дизлокальність?
12. Визначіть основні риси пізньоматеринського роду.
13. Які основні риси патріархального роду?.
14. Розкрийте головні особливості патріархального роду.
15. Що таке патри- і матрилінійність?
16. Визначте основні риси первісної сусідської общини
17. Розкрийте основні особливості протоселянської сусідської общини.
18. Вкажіть на основні риси великих сімей як одного з варіантів розпаду родового суспільства
19. За яких умов можливий безродовий варіант розпаду первісного суспільства?
20. Дайте визначення терміну "Військова демократія".
21. Які наслідки для розпаду первісного суспільства відіграли грабіжницькі війни?

Тема 5. Культура первісного суспільства

1. Виникнення і розвиток природничих знань
2. Розвиток мистецтва в первісному суспільстві
3. Релігійні уявлення.

4. Матеріальна культура праобщини.
5. Матеріальна культура доби пізнього палеоліту-мезоліту.
6. Основні технічні досягнення неолітичного й енеолітичного часу.
7. Духовна культура доби неоліту та енеоліту.
8. Запровадження у виробництво металу та його наслідки.

Запитання для самоконтролю

1. Які найдавніші релігійні відування Вам відомі?
2. Які економічні наслідки впровадження у виробництва металу мало для первісних людських колективів?
Які найперші арифметичні дії застосовувало людство?
3. Яка система лічби (обрахунку) поширена в сучасних первісних племенах?
4. Як давні люди ділили пори року?
5. Які природні матеріали людство застосовувало для виготовлення знарядь праці?
6. Що таке тотемізм?
7. Дайте визначення терміну «магія»?
8. Що таке анімізм?
9. Що таке фетишизм?
10. Які найдавніші форми мистецтва нам відомі (види)?

Змістовий модуль 2. Стародавній Схід

Тема 6. Стародавній Єгипет: суспільно-політичний та економічний розвиток

1. Загальна характеристика джерельної бази.
2. Природно-кліматичні умови.
3. Народження староегипетської держави. Державний апарат.
4. Будівництво пірамід.
5. Організація воєнних походів у період Стародавнього Царства.
6. Тимчасова загибель і відродження Єгипетської держави у другій половині III тис. до н. е.
7. Політична історія Єгипту доби Середнього Царства і нашестя гіксосів.
8. Техніка та інженерна справа. Матеріальний побут.

Тема 7. Єгипет періоду Середнього, Нового і Пізнього царств

1. Іригаційне землеробство.
2. Розвиток ремісничого виробництва і торгівля.
3. Соціальна структура Єгипту. Староегипетська сім'я.
4. Визволення Єгипту від гіксосів та перетворення його у «світову державу».
5. Релігійно-політична реформа Аменхотепа IV (Ехнатона).
6. Воєнна політика фараонів XIX династії.
7. Єгипет за Рамесидів, фіванська теократія.
8. Політична історія Єгипту доби Пізнього Царства.

Тема 8. Старо-Вавилонське царство за законами царя Хаммурапі

1. Характеристика джерел.
2. Господарське життя країни (іригаційне землеробство, тваринництво, ремесла, торгівля та лихварство).
3. Соціальні відносини (суспільні стани, рабство, професійні групи населення, община, сім'я).

4. Форми власності, система землекористування.
5. Судочинство і кримінальне право.

Тема 9. Стародавня Ассирія

1. Ассирія від народження до вершин могутності (II тис. до н. е. – IX ст. до н. е.).
2. Загибель Ассирійської імперії. Нововавилонське царство.
3. Культура Стародавньої Месопотамії.

Тема 10. Хетське царство та інші держави Малої Азії

1. Основні джерела.
2. Природно-кліматичні умови.
3. Політична історія хетів.
4. Господарське життя й суспільство Хеттської держави.
5. Культура хетів.
6. Фрігійське царство.
7. Лідійське царство. Культура Фрігії та Лідії.

Тема 11. Стародавні держави Близького і Середнього Сходу

1. Палестина в I тис. до н. е. Заселення Палестини стародавніми євреями.
2. Держава Давида і Соломона.
3. Староєврейське суспільство після загибелі Ізраїльсько-Іудейського царства.
4. Рух пророків, реформи Іосії.
5. Палестина під іноземним володарюванням.
6. Східне Середземномор'я. Аравія. Стародавні Фінікія та Сирія. Стан джерельної бази, біблійна критика.
7. Природно-кліматичні умови.
8. Етногенез і ментальність населення.
9. Перехід від варварства до цивілізації.
10. Фінікія та Сирія в I тис. до н. е.

Тема 12. Утворення держави Ахеменідів

1. Мідійське царство у VIII–VI ст. до н. е.
2. Поява й посилення держави Ахеменідів.
3. Царювання Дарія I (за Бехістунським написом та «Історією» Геродота).
4. Держава Ахеменідів у V–IV ст. до н. е. та її загибель.
5. Господарське життя та суспільство ахеменідського Ірану.
6. Матеріальна культура, писемність, освіта, поширення наукових знань, література, архітектура та мистецтво.

Тема 13. Особливості розвитку Стародавньої Індії

1. Ранній буддизм: вчення та община.
2. Характеристика джерел.
3. Природно-кліматичні умови в Стародавній Індії.
4. Етногенез та ментальність населення.
5. Станово-кастова система.
6. Рабство та інші форми залежності.
7. Патріархальна сім'я.
8. Сільська община.

9. Система державного управління.

Тема 14. Становлення та розвиток імперії Маур'їв

1. Поява імперії Маур'їв.
2. Господарське життя і соціальні відносини.
3. Імперія Гуптів.

Тема 15. Стародавній Китай II пол. II – сер. I тис. до н. е.

1. Природно-кліматичний фактор в історії давньокитайського суспільства.
2. Найдавніші китайські держави:
  - а). Шань-Інь;
  - б). Держава Західне Чжоу;
  - в). Китай доби Східного Чжоу.
3. Людина, суспільство, держава в «Луньюї» Конфуція.

Тема 16. Культура Стародавнього Сходу

1. Культура Стародавнього Єгипту.
2. Культура Стародавньої Месопотамії.
3. Культура Східного Середземномор'я в давнину.
4. Культура Ахеменідського Ірану. Середня Азія.
5. Культура Стародавньої Індії.
6. Культура Стародавнього Китаю.

Змістовий модуль 3. Стародавня Греція

Тема 1. Предмет античної історії. Природні умови Греції, періодизація

1. Особливості розвитку античного суспільства.
2. Географічне положення та населення Стародавньої Греції.
3. Джерела з історії Стародавньої Греції. Гомерівські поеми як історичне джерело.
4. Господарський лад передполісного періоду (за даними поем):
  - а) розвиток землеробства та скотарства;
  - б) ремісниче виробництво, обмін та торгівля.
5. Рабство у Греції (XI – IX ст. до н. е.).
6. Суспільно-політичні відносини стародавніх греків за даними поем.
7. Передумови утворення держави.

Тема 2. Крито-Мікенська Греція III-II тис. до н.е.

1. Критське суспільство в XXVIII–XVIII ст. до н. е.
2. Розквіт Критського царства.
3. Критська культура.
4. Ахейська Греція в ранньо- та середньоелладський періоди.
5. Формування мікенської цивілізації.
6. Мікенська культура.

Тема 3. Греція в XI – IX ст. до н.е.

1. Передполісний (гомерівський) період. Гомерівські поеми як історичне джерело.
2. Господарський розвиток стародавніх греків за даними поем.
3. Ремісниче виробництво і торгівля.

4. Органи управління і соціальна структура грецького суспільства в XI – IX ст. до н.е.
5. Рабство у гомерівський період.

Тема 4. Греція в VIII – VI ст. до н.е.

1. Архаїчна Греція (VIII ст. до н. е. – VI ст. до н. е.):
  - соціально-політичний устрій та економічний розвиток Греції у VIII ст. до н. е. – VI ст. до н. е.
2. Грецька колонізація VIII ст. до н. е. – VI ст. до н. е.: причини, напрями, наслідки і значення.
3. Ранньогрецька тиранія.
4. Грецький поліс.

Тема 5. Стародавня Спарта

1. Пелопоннес у VIII ст. до н. е. – VI ст. до н. е. (Північний Пелопоннес).
2. Утворення Спартанської держави.
3. Спартанський законодавець Лікурґ.
4. Політичний лад Спарти.
5. Становий склад спартанського суспільства.
6. Община рівних. Спартанський побут і система виховання.
7. Зовнішня політика Спарти та утворення Пелопоннеського Союзу.

Тема 6. Політичний лад Афін у V ст. до н.е.

1. Розквіт Афінської демократії.
2. Афінська держава в період правління Перикла.
3. Експлуатація Афінами союзників.
4. Оцінка афінської демократії античними авторами.

Тема 7. Греко-перські війни

1. Політична боротьба в Афінах у першій половині V ст. до н. е.
2. Греко-перські війни (передумови; 1-ші походи персів на Балканську Грецію; Греція і Персія в 490–480 рр. до н. е.; похід Ксеркса; Делоський Союз та останній період греко-перських війн. Калліїв мир).

Тема 8. Пелопоннеська війна

1. Передумови, причини та характер Пелопоннеської війни.
2. Архідамова війна. Нікіїв мир.
3. Сицилійська експедиція.
4. Декелейська війна.
5. Підсумки Пелопоннеської війни.

Тема 9. Греція в першій пол. IV ст. до н.е.

1. Соціально-економічна ситуація в Греції після Пелопоннеської війни.
2. Розвиток сільського господарства, ремесла, концентрація багатств і ріст рабовласництва.
3. Торгівля і лихварство.
4. Загострення соціальної боротьби. Найманство.
5. Економічне становище Спарти.
6. Піднесення Фів і виникнення Другого Афінського морського союзу.
7. Розпад Пелопоннеського союзу. Розпад Другого Афінського морського союзу.

Тема 10. Завоювання Греції Македонією

1. Встановлення македонської гегемонії в Греції.
2. Піднесення Македонії та реформи Філіппа II.
3. Греція в середині IV ст. до н.е. Священна війна.
4. Македонське і анти македонське політичні угруповання в Афінах.
5. Херонейська битва. Коринфський конгрес і встановлення македонської гегемонії в Греції.

Тема 11. Завоювання Олександра Македонського

1. Смерть Філіппа II. Проголошення царем Олександра і підготовка східного походу.
2. Похід у Малу Азію та Сирію.
3. Похід в Єгипет і Персію.
4. Похід в Середню Азію та Індію.
5. Закінчення походу, смерть Олександра і значення його завоювань.

Тема 12. Держави Селевкідів та Птолемеїв

1. Територія царства Птолемеїв.
2. Політичний устрій Єгипту.
3. Особливості економічного розвитку.
4. Соціальна структура єгипетського елліністичного суспільства.
5. Зовнішня політика Птолемеїв.
6. Територія і політичний устрій держави Селевкідів.
7. Зовнішня політика Селевкідів.
8. Занепад Селевкідського царства.

Тема 13. Греція і Македонія в III – II ст. до н.е.

1. Македонія в епоху еллінізму.
2. Соціально-економічний розвиток Македонського царства.
3. Ахейський та Етолійський союзи.
4. Соціально-економічний розвиток Греції.
5. Острівні держави елліністичного періоду.
6. Елліністична Спарта.

7. Сицилійська держава Агафокла і Гієрона II.

Тема 14. Культура Стародавньої Греції

1. Грецька культура класичного періоду.
2. Елліністична культура.

Змістовий модуль 4. Стародавній Рим

Тема 1. Предмет історії Стародавнього Риму.

Природні умови, населення Італії, періодизація, джерела.

1. Загальна характеристика джерельної бази.
2. Природно-кліматичні умови.
3. Населення. Етрусська цивілізація. Занепад Етрусської цивілізації.
4. Періодизація історії Стародавнього Риму.

Тема 2. Ранній Рим

1. Початок історії Риму. Заснування Риму.
2. Царювання Сервія Туллія.

Тема 3. Боротьба плебеїв з патриціями у Римській республіці

1. Встановлення республіканського ладу.
2. Боротьба патриціїв і плебеїв у Римі V ст. до н. е. і кодифікація римського звичаєвого права.
3. Становий склад староримського суспільства за Законами XII таблиць.
4. Патріархальна сім'я та її роль у Стародавньому Римі.
5. Закони XII таблиць про суд і державну організацію римського суспільства.

Тема 4. Завоювання Римом Італії

1. Завоювання Римом Італії.
2. Організація життя.
3. Рим проти Карфагену.

Тема 5. Пунічні війни

1. Перша Пунічна війна (264–241 рр. до н. е.).
2. Друга Пунічна війна (218–201 рр. до н. е.).
3. Третя Пунічна війна (149–146 рр. до н. е.).

Тема 6. Рим у II-I ст. до н.е. Диктатура Сулли

1. Пізня Римська республіка. Завойовані території у складі Риму.
2. Становище Риму.
3. Аграрна реформа Тиберія Гракха та боротьба за її проведення.
4. Реформи Гая Гракха і їх соціально-політична спрямованість.
5. Причини поразки аграрного руху та його значення.
6. Аграрний закон Спурія Торія.
7. Криза республіки. Диктатура Сулли.

Тема 7. Громадянські війни 40-30-х рр. до н.е. Диктатура Цезаря.

1. Громадянські війни 40-30-х рр. до н.е.
2. Джерела рабства та становище римських рабів у I ст. до н. е.
3. Повстання рабів під проводом Спартака.
4. Історичне значення повстання.
5. Правління трьох (тріумвірат).
6. Диктатура Цезаря.
7. Новий тріумвірат.

Тема 8. Падіння Римської республіки. Принципат Августа.

1. Причини падіння Римської республіки та встановлення принципату Августа.
2. Особливості політичного ладу Риму при Августі.
3. Ставлення Августа до сенаторського стану та вершників.
4. Політика Августа щодо плебсу та рабів.
5. Італія та провінція в період принципату.

Тема 9. Римська імперія в I–III ст. н.е.

1. Нащадки Августа. Династія Антоніонів.
2. Форми рентів колонів у I ст. до н. е.
3. Зміни в становищі рабів.

Тема10. Походження християнства.

1. Релігія. Походження християнства.
2. Впровадження християнства в Римській імперії.
3. Апостоли Петро і Павло.

Тема 11. Римська імперія у III-IV ст. н.е. Утворення системи Домінату.

1. Римське законодавство про колонів у IV – V ст. н. е.
2. Історичне значення колонату.
3. Велике переселення народів.
4. Утворення системи Домінату.

Тема 12. Падіння Західної Римської імперії

1. Готи проти Риму.
2. Підкорення імперії германськими племенами.

Тема 13. Культура Стародавнього Риму.

1. Мистецтво й література Риму.
2. Архітектура та будівельна справа.
3. Наука. Римське право.

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах												
	денна форма						заочна форма						
	усьог	у тому числі					усьог	у тому числі					
		о	л	сем	п	лаб		с.	о	л	сем	п	лаб
		.	з	.	р			.	з	.	р		
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	12	1	3

Змістовий модуль 1. Історія первісного суспільства												
Тема 1. Вступ. Хронологія і періодизація історії первісного суспільства	6	2				4	5	2				3
Тема 2. Початок і етапи розвитку антропогенезу	6	2	2			4						
Тема 3. Родова община	12	2	2			4						
Тема 4. Розклад первісного суспільства	9	2	2			2	5	2				3
Тема 5. Культура первісного суспільства	9	2	2			2						
Разом за змістовим модулем 1	34	10	8			16	10	4				6
Змістовий модуль 2. Стародавній Схід												
Тема 6. Стародавній Єгипет: суспільно-політичний та економічний розвиток	8	2	2			4	4	2				2
Тема 7. Єгипет періоду Середнього, Нового і Пізнього царств	8	2	2			4						
Тема 8. Старо-Вавилонське царство за законами царя Хаммурапі	8	2	2			4						
Тема 9. Стародавня Ассирія	8	2	2			4						

Тема 10. Хетське царство та інші держави Малої Азії	8	2	2			4						
Тема 11. Стародавні держави Близького і Середнього Сходу	6	2	2			2						
Тема 12. Утворення держави Ахеменідів	6	2	2			2						
Тема 13. Особливості розвитку Стародавньої Індії	8	2	2			4						
Тема 14. Становлення та розвиток імперії Маур'їв	4	2				2						
Тема 15. Стародавній Китай II пол. II – сер. I тис. до н. е.	8	2	2			4						
Тема 16. Культура Стародавнього Сходу	11	4	2			5						
Разом за змістовим модулем 2	83	2 4	20			39	4	2				2
Екзамен	3											
Усього годин	120	3 4	30			56	14	6				8
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Змістовий модуль 3. Стародавня Греція												
Тема 1. Предмет античної історії Природні умови Греції, періодизація	10	2				8	4	2				2

Тема 2. Крито-Мікенська Греція III-II тис. до н.е.	8	2	2			4						
Тема 3. Греція в X – IX ст. до н.е.	10	2	2			6						
Тема 4. Греція в VIII – VI ст. до н.е.	10	2	2			6	4	2				2
Тема 5. Стародавня Спарта	8	2	2			4	2					2
Тема 6. Політичний лад Афіні у V ст. до н.е.	8	2	2			4	10	4				6
Тема 7. Греко-персидські війни	8	2	2			4						
Тема 8. Пелопоннеська війна	8	2	2			4						
Тема 9. Греція в першій пол. IV ст. до н.е.	8	2	2			4						
Тема 10. Завоювання Греції Македонією	8	2	2			4						
Тема 11. Завоювання Олександра Македонського	10	2	2			6						
Тема 12. Держави Селевкідів та Птолемеїв	8	2	2			4						
Тема 13. Греція і	8	2	2			4						

Македонія в III – II ст. до н.е.													
Тема 14. Культура Стародавньої Греції	10	2	2			6							
Разом за змістовим модулем 3	120	28	24			68							
Змістовий модуль 4. Стародавній Рим													
Тема 1. Предмет історії Ст.Риму. Природні умови, населення Італії, періодизація, джерела	6	2				4	4		2				2
Тема 2. Ранній Рим	9	2	2			5							
Тема 3. Боротьба плебеїв з патриціями у Римській республіці	10	2	2			6							
Тема 4. Завоювання Римом Італії	10	2	2			6							
Тема 5. Пунічні війни													
Тема 6. Рим у II-I ст. до н.е. Диктатура Сулли	10	2	2			6							
Тема 7. Громадянські війни 40-30-х рр. До н.е. Диктатура Цезаря.	10	2	2			6							
Тема 8. Падіння Римської республіки.	10	2	2			6							

Принципат Августа												
Тема 9. Римська імперія в I–III ст. н.е.	10	2	2			6						
Тема 10. Походження християнства	10	2	2			6						
Тема 11. Римська імперія у III–IV ст. н.е. Утворення системи Домінату	10	2	2			6						
Тема 12. Падіння Західної Римської імперії	10	2	2			6						
Тема 13. Культура Стародавнього Риму	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 4	120	2 6	22			69	4					2
Екзамен	3											
Усього годин 3 і 4 модуль	240	5 4	46			13 7		4				2
<i>РАЗОМ:</i>	<i>360</i>	<i>8 8</i>	<i>76</i>			<i>19 3</i>	<i>28</i>	<i>1 0</i>				<i>2 4</i>

7. Методи контролю

1. Усне опитування.
2. Перевірка самостійної роботи.
3. Колоквіум.
4. Підсумковий контроль (підсумковий модуль).

5. Усний екзамен.

8. Самостійна робота

Для опанування матеріалу та підвищення рівня знань передбачена самостійна робота. В якості основних видів самостійної роботи студентів передбачено:

- вивчення конспекту лекцій згідно з модульною системою,
  - підготовка до семінарсько-практичних занять,
  - опрацювання окремих питань програми, які не викладаються на лекціях .
1. Зародження і розвиток обміну в первісному суспільстві та його значення. Престижна економіка; суть, форми прояву, значення.
  2. Політична історія Єгипту доби Середнього Царства і нашестя гіксосів.
  3. Загибель Ассирійської імперії. Нововавилонське царство.
  4. Виникнення буддизму, його віровчення.
  5. Соціальна етика буддизму.
  6. Віровчення джайнізму.
  7. Людина, суспільство, держава в «Луньюї» Конфуція.
  8. Пелопоннеська війна та її наслідки для Греції:
  9. Передумови, приводи та характер війни;
  10. Архідамова війна. Нікіїв мир.
  11. Сицилійська експедиція. Декелейська війна.
  12. Підсумки Пелопоннеської війни.
  13. Утворення системи елліністичних держав на руїнах імперії Олександра Македонського.
  14. Сім'я та шлюб у Римській імперії за даними «Дігест» Юстиніана.
  15. Римська армія у I ст. до н. е. та її організація.
  16. Боргове рабство і боргове право за Законами XII таблиць.
  17. Елліністична Спарта.
  18. Гомерівські поеми як історичне джерело.
  19. Змова Кілона.
  20. Реформи Солона та їх значення.
  21. Тиранія Пісистрата.
  22. Реформи Клісфена та їх роль в утворенні демократичної держави.

9. Теми ІНДЗ

1. Поява людини й утворення людського суспільства.
2. Епоха міді.
3. Царство Аккаду.
4. Мідійське царство.
5. Війни персів з скіфами.
6. Періодизація історії Стародавньої Індії.
7. Джерела з історії Стародавнього Китаю
8. Мікенська культура.
9. Завоювання О. Македонського.
10. Античні міста-колонії в Північному Причорномор'ї.
11. Пунічні війни.
12. Диктатура Сулли в Римі.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Бали	Критерії оцінювання включають наступні вимоги:
14	<ul style="list-style-type: none"> - зміст викладеного матеріалу повністю відповідає темі і формі подачі, згідно вимог; - за глибиною і повнотою тема повністю розкрита; - студент в роботі дотримався термінологічної чіткості; - не порушена логіка викладу теоретичного матеріалу; - студент у роботі продемонстрував власний погляд на досліджувану проблему; - студент проявив навички самостійної роботи з науковою літературою, джерелами та передовим педагогічним досвідом; - робота має творчий характер; - робота має методичний характер; - студент у роботі зробив висновки та подав практичні рекомендації; - мова викладу грамотна, літературна; - у випадку усного захисту, студент демонструє вміння акцентувати увагу на головному у темі дослідження, виступає коротко, та обґрунтовано.
11-13	<ul style="list-style-type: none"> - дотримано всіх попередніх вимог, проте є незначні огріхи стилістичного характеру та недоліки у методичній складовій роботи; - робота зберігає творчий та прикладний характер.
8-10	<ul style="list-style-type: none"> - студент дотримався усіх необхідних вимог до написання ІНДЗ, робота виконана в цілому правильно, проте: - тема розкрита частково; - при висвітленні окремих аспектів проблеми відсутні посилання на передовий педагогічний досвід з предмету; - у роботі відсутні висновки та практичні рекомендації.
5-7	<ul style="list-style-type: none"> - при написанні роботи студент послідовно виклав матеріал, але не використав передового педагогічного досвіду та методичної літератури; - робота не містить ґрунтовних висновків; - можуть бути незначні огріхи в оформленні ІНДЗ чи списку використаної літератури.
2-4	<ul style="list-style-type: none"> - студент виклав навчальний матеріал згідно теми ІНДЗ, проте вона розкрита не повно, не використано належної кількості спеціальної літератури; - робота не містить узагальнень; - робота позбавлена оригінальності та елементів творчості; - при написанні роботи студент допустив помилки дидактичного чи методичного характеру.
1	<ul style="list-style-type: none"> - зміст викладено матеріалу поверхово розкриває основні положення теми; - у роботі суттєві стилістичні помилки, порушена логіка викладу окремих аспектів проблеми; - використано лише окремі літературні джерела, що не розкривають суті досліджуваної проблеми; - не зроблено необхідних висновків та узагальнень.

10. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

90 -100 балів – **високий** рівень знань,
повне оволодіння програмовим матеріалом,

творчий виклад тем курсу, сформовані очікувані компетентності.
 75 – 89 балів – **середній** рівень знань,
 середнє оволодіння програмовим матеріалом,
 аргументований виклад тем курсу, сформовані очікувані компетентності.
 60 – 74 балів – **достатній** рівень знань,
 достатнє оволодіння програмовим матеріалом,
 репродуктивний виклад тем курсу, частково сформовані очікувані компетентності.
 0 – 59 балів – **низький** рівень знань,
 низький рівень оволодіння програмовим матеріалом,
 фрагментарний вклад тем курсу, сформовані деякі компетентності.

Шкала оцінювання за шкалою ECTS

За шкалою КОГПА	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	«відмінно»	A(«відмінно»)
82-89	«добре»	B(«дуже добре»)
75-81		C(«добре»)
67-74	«задовільно»	D(«задовільно»)
60-66		E(«достатньо»)
35- 59	«незадовільно»	FX(«незадовільно з можливістю повнорного складання»)
1-34		F(«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни»)

11. Література:

- Голованов С. Історія стародавнього світу. Навч. посібн. в 5-ти т. – К., 2016.
- Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. Навчальний посібник / О. П. Крижанівський. – К. : Либідь, 2002.
- Залізник Л.П. Первісна історія України. Навчальний посібник / Л.П. Залізник. – К.: Вища школа, 1999.
- Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства / В.Н. Станко, М.І. Гладких, С.П. Сегеда. – К.: Либідь, 1999.
- Сегеда С.П. Антропология: Навчальний посібник / С.П. Сегеда. – К.: Либідь, 1999.
- Кіндер Г. Всесвітня історія / Кіндер Г., Хільгеман В. ; пер. з нім. – К. : Знання-Прес, 2001.
- Ткачук П. Д. Історія первісного суспільства, стародавнього Сходу й античних цивілізацій у термінах, назвах, поняттях і датах : навч.- метод. посіб. для студ. іст. ф-тів ін-тутів, ун-тів та вчителів історії. – Вип. 2 / П. Д. Ткачук. – Луцьк : Вид-во обл. друк., 2003.
- Ткачук П. Д. Історія стародавнього Сходу й античних країн у термінах, назвах, поняттях і датах : тлумач. слов. для студ. іст. ф-тів ін-тутів, ун-тів та вчителів історії / П. Д.Ткачук. – Луцьк : Надстир'я, 1992.
- Голоси стародавньої Індії : антологія давньоіндійської літератури / Пер. із санскриту, упоряд. П. Ріттер. – К. : Дніпро, 1982.
- Замаровський В. Спочатку був Шумер [Текст] / [пер. із словацької Дмитра Андрухова].–К. : Веселка, 1983.

- Марков Г.Е. Первобытное общество. Учебное пособие / Г.Е. Марков. – М.: Изд-во ист. фак. МГУ, 2009.
- Геродот. Історія в дев'яти книгах. Київ, 1993.
- Баженов Л.В., Жмурко О.І. Історія Стародавнього Сходу. Практикум для студентів історичного факультету. -Кам'янець-Подільський, 2018.
- Баженов О.Л. Історія первісного суспільства. Практикум. Кам'янець-Подільський, 2015.
- Баженов Л. В. Історія Стародавнього Греції. Історія Стародавнього Риму: навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету: В 2 ч. Кам'янець-Подільський, 2013. Ч. 1.
- Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. – Т. 3. Практикум – Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги»», 2008.
- Ручинська О.А., Сергеев І.П. Історія Стародавнього Сходу. Навч.-методичний посібник. -Харків, 2008.
- Біблія або Книга Святого Письма Старого і Нового Заповіту. - К., 1988.
- Атлас з історії стародавнього світу. – К., 2005
- Кадеєв В. И. История Древней Греции и Рима: Курс лекций / В. И. Кадеєв. Харьков: Колорит, 2006.
- Кадеєв В. И. История Древней Греции и Рима: Курс лекций. Харьков, 2006.
- Колісніченко А. І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму: Навчальний посібник / А. І. Колісніченко. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002.
- Тищик Б.Історія держави і права країн стародавнього світу. Львів, 2002.
- Шульга С. А. Історія Стародавньої Греції та Риму. Тестові завдання та методичні рекомендації для студентів історичного факультету. Луцьк, 2008.
- Шульга С. А. Історія стародавньої Греції та Риму. Тестові завдання та методичні рекомендації для студентів історичного факультету / С. А. Шульга. – Луцьк, 2008.

Інформаційні ресурси

1. Археологічний вісник. Режим доступу: http://av.zrc-sazu.si/Si/AV_seznam.html
2. Електронна бібліотека з історії України та всесвітньої історії. Режим доступу: <https://history.vn.ua/>
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Режим доступу: <https://www.facebook.com/tsdavo/>
5. Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&>
6. Музейний простір України. Режим доступу: <http://www.prostir.museum>
7. Електронна бібліотека «Діаспоріана» <http://diasporiana.org.ua/>